

Примак К. Д.

Довгань Л. Є.

канд. економ. наук, професор
Національний технічний університет України «КПІ»

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

ОРГАНИЗАЦИОННО-ЭКОНОМИЧЕСКИЙ МЕХАНИЗМ ОБЕСПЕЧЕНИЯ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ ПРЕДПРИЯТИЯ

ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC MECHANISM OF SUSTAINABLE GROWTH OF ENTERPRISE

У статті було розглянуто теоретичні аспекти поняття «сталий розвиток». Сформовані передумови появи актуальності сталого розвитку на сьогоднішній день. Проведений аналіз функціонування механізму забезпечення сталого розвитку підприємства. Розглянуті джерела формування концепції механізму управління сталим розвитком підприємства. Удосконалено понятійний апарат сталого розвитку підприємства як розвитку, орієнтованого на постійне підвищення ефективності діяльності на інноваційних засадах з одночасним узгодженням економічних, соціальних та екологічних інтересів шляхом розширення сфери відповідальності перед суспільством. Представлені основи діагностики стану підприємства з позиції сталого розвитку, яка дозволяє визначити рівень розвитку господарчої системи, виявити багатоаспектні перешкоди досягнення сталого розвитку та майбутню стратегію розвитку підприємства. Виділено основні складові узагальнюючої моделі механізму управління. Виявлений взаємозв'язок факторів та управління сталим розвитком підприємства. Розглянуті основні принципи управління сталого розвитку, що є запорукою успішного формування стратегії забезпечення сталого розвитку підприємства.

Ключові слова: сталий, розвиток, механізм, принципи, зворотний, зв'язок, управління, цикли.

В статье были рассмотрены теоретические аспекты понятия «устойчивое развитие». Сформированы предпосылки появления актуальности устойчивого развития в настоящее время. Проведен анализ функционирования механизма обеспечения устойчивого развития предприятия. Рассмотрены источники формирования концепции механизма управления устойчивым развитием предприятия. Усовершенствован понятийный аппарат устойчивого развития предприятия как развития, ориентированного на постоянное повышение эффективности деятельности на инновационных началах с одновременным согласованием экономических, социальных и экологических интересов путем расширения сферы ответственности перед обществом. Представлены основы диагностики состояния предприятия с позиции устойчивого развития, которая позволяет определить уровень развития хозяйственной системы, выявить многоаспектные препятствия достижения устойчивого развития и будущую стратегию развития предприятия. Выделены основные составляющие обобщающей модели механизма управления. Выявлена взаимосвязь факторов и

управления устойчивым развитием предприятия. Рассмотрены основные принципы управления устойчивого развития, что является залогом успешного формирования стратегии обеспечения устойчивого развития предприятия.

Ключевые слова: устойчивое, развитие, механизм, принципы, обратная, связь, управление, циклы.

The article examined the theoretical aspects of the concept of "sustainable development". There are regarded formed prerequisites relevance of sustainable development at the present. There the analysis of the functioning of the sustainable development of enterprises was performed. There were considered the source of the concept formation mechanism of sustainability management company. There was improved conceptual framework of the sustainable development of the enterprise as development-oriented continuous improvement in the effectiveness of the innovative principles of simultaneous coordination of economic, social and environmental interests by expanding responsibilities to society. The foundations diagnosis of the enterprise from the standpoint of sustainable development were regarded, which allows to determine the level of economic systems, identify barriers multifaceted sustainable development and future strategy of the company. The main components of generalizing the model management mechanism were determined. The interrelation of factors and sustainability management company was highlighted. The basic principles of sustainable development were presented, which are the key to the successful formation of a strategy for sustainable development of the enterprise.

Keywords: sustainable, development, mechanism, principles, feedback, connection, management, cycles.

Вступ. Розвиток вітчизняного бізнес-простору, глобалізація світових відносин мають домінуючий вплив на умови господарювання промислових підприємств, що змушує їх встановлювати відповідні об'єктивні орієнтири та цілі своєї діяльності. Концепція сталого розвитку, яка сьогодні панує в соціально-економічних та виробничих відносинах багатьох розвинутих країн світу та підприємств, набуває значення загальносвітової тенденції. Стан вітчизняної промисловості, потребує від підприємств активізувати діяльність у цьому напрямі для отримання як можливості на існування, так і успішного розвитку в умовах міжнародної інтеграції.

Нові економічні умови висунули на перший план задачі сталого розвитку підприємства та його здібності протистояти несприятливим ситуаціям, що викликає необхідність забезпечення надійності кожного окремого підприємства. Практика показує, що існуючі на сьогоднішній день проблеми не можуть бути вирішені без формування механізму, який забезпечує сталий розвиток підприємства.

Тому головним завданням підприємств є адаптація діяльності до принципів концепції сталого розвитку, з урахуванням сьогоднішнього рівня розвитку національної економіки, системи та характеру управління, сучасних умов господарювання та ментальності українського суспільства.

На сьогодні українські та закордонні провідні вчені (а саме, Авдєєв Р. Ф., Григорьєва О. Н., Жданов С. А., Петрищенко Н. М., Черезов А. В., Ягодін Г. А., Тарасова Н. П. та інші) багато уваги приділяють формуванню дієвого механізму управління сталого розвитку підприємства.

Постановка завдання. Метою даного дослідження є обґрунтування необхідності розробки механізму забезпечення сталого розвитку з метою підвищення конкурентоздатності підприємства.

Методологія. У розрізі досліджуваних питань використано такі принципи, як принцип системності, комплексності, принцип зв'язку із зовнішнім середовищем, структурності, альтернативності варіантів розвитку, синергії.

Результати дослідження. Розробка механізму сталого розвитку підприємства є непростою задачею. В залежності від впливу зовнішнього середовища, внутрішніх факторів, стратегічних задач, поточних індивідуальних особливостей підприємства (об'єкта дослідження) механізм сталого розвитку може включати в себе множину різних елементів: організаційно-управлінських, технологічних, маркетингових, фінансових, інвестиційних і т.д., які розглядаються в різних аспектах.

При розробці механізму сталого розвитку підприємства слід звернути увагу на необхідність поміркованого, зваженого та кваліфікаційного управління виробництвом. Проте, на даний момент ми не завжди маємо високу якість управлінських рішень у вітчизняній промисловості.

Теоретичною основою механізму сталого розвитку підприємства слугує динамічна теорія розвитку підприємства, з якої треба діяти в цілях приведення його в стан динамічної рівноваги. Однак, для механізму сталого розвитку підприємства покласти в основу тільки динамічну теорію буде недостатнім. В умовах ринку, говорячи про механізм сталого розвитку, маємо на увазі механізм управління, але з конкретизованими умовами сталого розвитку підприємства.

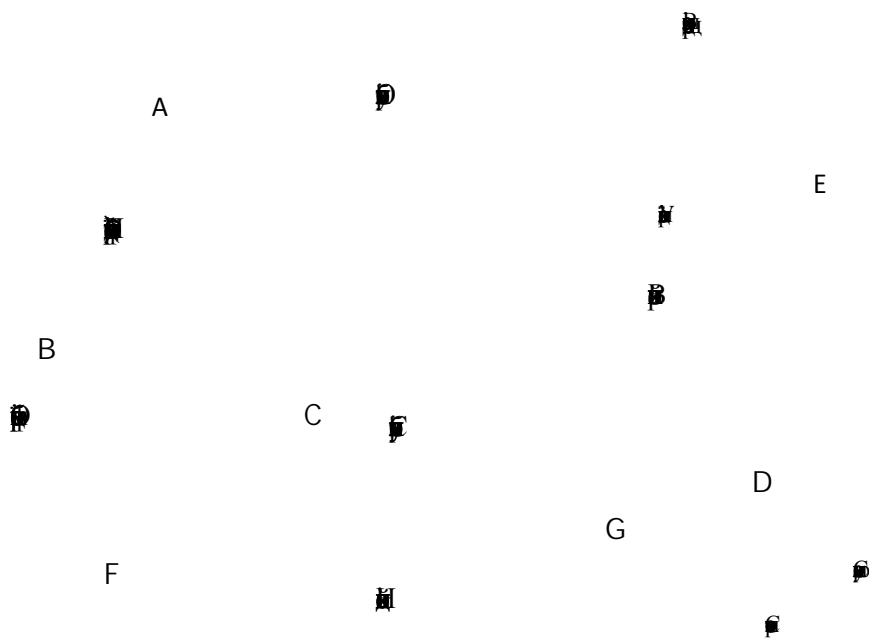
Механізм управління підприємством може бути реалізований тільки в рамках системи управління, яка забезпечує рішення проблем підприємства, які виникають. Структура механізму управління залежить від характеру проблем, які підлягають рішенню. Для рішення проблеми сталого розвитку підприємства механізм управління Петрищенко Н. М. [5] пропонує представити як сукупність двох стадій: забезпечення сталого підприємства та стадії забезпечення сталого розвитку підприємства.

Механізмом, який забезпечує сталий розвиток промислового підприємства, виступає управлінський процес.

За 10 років ситуація змінилась, але незначно. Для розробки ефективної стратегії росту підприємства потрібні спеціалісти, які здатні створити організаційні структури, що дозволяють оцінити можливості розвитку, які відкриваються. На даний момент крупні виробничі підприємства, що розвиваються, для підтримки власної конкурентоздатності, через катастрофічну нестачу вітчизняних кваліфікаційних кадрів, змушені запрошувати спеціалістів з-за кордону, затрачаючи на це великі кошти. Вони мають великий досвід в організації підприємства, але часто не враховують специфіку українського менталітету. Основна проблема, яка виникає перед керівниками, полягає в невмінні виділити головний напрям, вирішуючи поточні питання підприємств,

вони займаються «латанням дірок», що аж ніяк не призводить до успішного розвитку та підвищенню сталості розвитку та ефективності виробництва.

Спостереження за процесами розвитку складних, відкритих та динамічних систем, якою є підприємство, показує, що весь цей процес складається з розмаїття контурів управління чи самоуправління. Кожен такий контур являє собою цілеспрямований інформаційно-управлінський процес. В процесі беруть участь суб'єкт і об'єкт управління, замкнуті контури прямого та зворотного інформаційного зв'язку. Структура цього механізму єдина для всіх підприємств і її можна представити у вигляді узагальненої моделі. Наведена структура на рис.1.

Рис. 1. Узагальнена модель механізму управління (по Р. Ф. Авдєєву) із змінами [1]

Стрілки на схемі відображають «багатократне повторення циклів взаємодії». При цьому шлях ABCDE (контур 1) - контур оперативної інформації, чи авторегуляції, як контур реакції системи на вплив з метою збереження стійкості (гомеостазу); BFGDC (контур 2) - контур структурної інформації як контур відповідей та запам'ятовування множини корисних відомостей, накопичення різноманітності, досвіду, адаптації, самоосвіти, тобто контур розвитку та вдосконалення організації. За допомогою цього контуру система накопичує, структурує, формує потенціал знань для свого майбутнього розвитку.

Розвиватися з якісними змінами, з приростом рівня організації здатні лише

відкриті системи, в яких кожен процес постає як суперечлива єдність внутрішнього та зовнішнього середовища. Для накопичення структурної інформації визначальне значення має багатократне повторення циклів: «вплив - відхилення». Одиначний вплив, одиначний цикл не могли призвести до фіксування корисних ознак та направленим змінам. До нової організації може привести процес, серія актів, тривале чергування впливів-відхилень.

Вплив зовнішнього середовища викликає відхилення будь-якого очікуваного параметра, виникає інформація, зворотний зв'язок, що в кінці і формує контури та функціональні системи. Наприклад, зниження об'єму продажів на ринку товару є відхилення від очікуваного результату. На основі неперервного обліку відхилень попиту від пропозиції заснований механізм ринку. Якщо продажі товару ростуть, то це позитивний зворотний зв'язок, знижаються - негативний. Саме негативний зворотний зв'язок породжує конкурентну боротьбу, створює рух, розвиток та здійснює вплив на сталість підприємства.

Таким чином, джерела системи розвитку підприємства пов'язані з цільовою функцією, відхиленнями від неї та поверненням системи на задану траєкторію розвитку.

Т. А. Акімова [2] вважає, що багатократний вплив зовнішнього середовища в поєднанні з природним відбором сприяє формуванню механізму управління та розвитку. Схема генезису механізму управління може слугувати поясненням механізму розвитку підприємства [3,4].

До основних принципів, які лежать основі механізму сталого розвитку підприємства, відносяться наступні табл.

Таблиця. Основні принципи сталого розвитку підприємства

Принцип	Його характеристика
Принцип системності	При формування механізму сталого розвитку підприємства необхідно розглядати об'єкт і суб'єкт управління як єдине ціле. При цьому кожний структурний підрозділ підприємства необхідно розглядати як систему, яка також має свої складові.
Принцип ціле покладання	Заключається у визначенні напрямлення розвитку підприємства в деякій перспективі. Цілепокладання виступає як якісне визначення цілі і тому потребує в конкретизації, для того, щоб була можливість передати установки цілі функціональним елементам системи.
Принцип компетентності	Цей принцип означає, що формування механізму сталого розвитку повинно охоплювати всі сфери діяльності керованого об'єкта, тобто воно повинне реалізовувати всі функції управління та експлуатації випущеної керованим об'єктом продукції.
Принцип ієрархічності	Означає, що організаційна структура у механізмі, що формується, повинна бути багаторівневою з делегуванням певних повноважень прийняття управлінських рішень відповідним структурним підрозділам.
Принцип зворотного зв'язку	Цей принцип означає, що необхідна організація постійного та своєчасного надходження інформації в управлінську систему про стан керованого об'єкту.

Приведена вище система принципів і методів механізму сталого розвитку підприємства слугує базою формування оптимальних організаційних структур управління.

Висновки. Структура управління в сучасних умовах повинна будуватися з урахуванням чіткого розподілу управлінських задач та відповідності на кожному ієрархічному рівні управління. В цілях підвищення продуктивності праці, строки проходження інформації з нижнього ієрархічного рівня на верхній, повинні бути зведені до мінімуму.

Таким чином, підприємство здатне функціонувати безперебійно, забезпечуючи поступовий безкризовий розвиток під дією прикладених зусиль. Сила, яка забезпечує функціонування підприємства, є механізмом сталого розвитку, наявність котрого можна і треба вважати одним із основних ознак високо розвинутого підприємства.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в розробці теоретико-методичних положень щодо формування механізму впровадження концепції сталого розвитку та її підтримки на підприємстві. Основні положення, що характеризують наукову новизну, полягають у:

- було обґрунтовано механізм формування системи управління сталим розвитком, який за рахунок узгодження взаємодії організаційних методів та інструментів управління забезпечує нарощування позитивних перетворень

- в економічній, соціальній та екологічній сферах діяльності підприємства;
- проаналізовані підходи та методи до формування механізму забезпечення сталим розвитком підприємства.

Як висновок, на сталість розвитку підприємства впливає багато факторів. Проте, для ефективного функціонування важливий не тільки характер факторів, але і ефективний механізм, який забезпечує сталий розвиток підприємства. Можливість оцінки сталості розвитку підприємства дозволяє керувати її рівнем, ефективно і адекватно ринковій ситуації використовувати свій потенціал та досягати сприятливого результату.

Подальші дослідження спрямовані на результативність впровадження запропонованих методів з формування механізму забезпечення сталого розвитку та оцінки їх ефективності.

Література:

1. Авдєєв Р. Ф. Філософія інформаційної цивілізації / Р. Ф. Авдєєв // М.: Владос, 1994. - 267 с.
2. Акімова І. М. Промисловий маркетинг / [І. М. Акімова] // К.: «Знання», КОО, 2001. - 294 с.
3. Жданов С. А. Основи теорії економічного управління підприємством: посібник / [С. А. Жданов] // М.: В-во «Финпресс», 2000. - 384 с.
4. Палій В. Ф., Суздальцева Л. П. Техніко-економічний аналіз виробничо-господарської діяльності машинобудівних підприємств. - М.: Машиностроение, 1989. - 272 с.
5. Петрищенко Н. М. Формування механізму сталого розвитку підприємства (на прикладі машинобудівництва): канд. дис. - М., 2003. - 146 с.